

ชื่อโครงการภาษาไทย : การศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จของชุมชนต้นแบบในการประยุกต์ใช้มาตรการลดการเผาในที่โล่งของจังหวัดลำปาง

ชื่อโครงการภาษาอังกฤษ : A study of successful open burning factors in Lampang Province

หัวหน้าโครงการ : นายระพีศักดิ์ มาลัยรุ่งสกุล

สังกัด : กรมควบคุมมลพิษ

Email : Sakmalai5@hotmail.com

ทีมวิจัยและสังกัด : ดร.ณัฐกานต์ วงศ์พันธ์ / กรมควบคุมมลพิษ
นางดวงใจ ดวงทิพย์ / กรมควบคุมมลพิษ
นายดุสิต ประสิทธิ์เขตกิจ / กรมควบคุมมลพิษ
ดร.วีร พวงเพิกศึกษ / มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ผศ.เพชรสวัสดิ์ กันคำ / มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

บทคัดย่อ

“การศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จของชุมชนต้นแบบในการประยุกต์ใช้มาตรการลดการเผาในที่โล่งของจังหวัดลำปาง” มีวัตถุประสงค์เพื่อ วิเคราะห์หาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการลดการเผาในที่โล่งของชุมชนต้นแบบในจังหวัดลำปาง และจัดทำรูปแบบและองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการมลพิษจากการเผาในที่โล่งเป็นการศึกษาวิจัยผสมผสานเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิ โดยการศึกษาข้อมูลผ่านเอกสาร การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสอบถามทางสภาพเศรษฐกิจสังคมและสาธารณสุข เวทีสนทนากลุ่มย่อย การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค นำมาสังเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการลดการเผาในที่โล่งของชุมชนต้นแบบในจังหวัดลำปาง และรูปแบบและองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการมลพิษจากการเผาในที่โล่งของชุมชนต้นแบบ ตลอดจนข้อเสนอแนะกลยุทธ์และมาตรการการบริหารจัดการป้องกันและแก้ไขปัญหาในเชิงนโยบาย โดยได้คัดเลือกพื้นที่ศึกษาในจังหวัดลำปาง 4 แห่ง ได้แก่ 1) บ้านต้นตอง ตำบลพิชัย อำเภอเมืองลำปาง 2) บ้านสามขา ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ 3) บ้านขอใต้ ตำบลบ้านขอ อำเภอเมืองปาน และ 4) บ้านแก่น ตำบลนายาง อำเภอสบปราบ

จากการศึกษาพบว่า พื้นที่ศึกษาทั้ง 4 แห่ง ริเริ่มดูแลทรัพยากรและจัดการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าเนื่องจากป่าเสื่อมโทรมจนเกิดวิกฤตแห้งแล้ง มีปัจจัยแห่งความสำเร็จร่วม 7 ปัจจัย ได้แก่ 1) ผู้นำและคณะกรรมการชุมชนมีความเข้มแข็ง 2) กระบวนการเรียนรู้ค้นหาปัญหาและการแก้ไขปัญหาของชุมชน 3) การจดทะเบียนและจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชน 4) การออกกฎระเบียบจัดการป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วม 5) การมีแผนจัดการป่าชุมชนที่ชัดเจนต่อเนื่องตลอดทั้งปี 6) ประเพณี วัฒนธรรมและความเชื่อ และ 7) การยอมรับและสนับสนุนจากภายนอก ผู้วิจัยเสนอรูปแบบและองค์ประกอบเป็นรูปแบบ “การบูรณาการร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ (Co-management)” กระบวนการทำงานประกอบด้วย การริเริ่มและสร้างความร่วมมือ อาศัยการคิดร่วมกันของกระบวนการวิจัยท้องถิ่น ค้นหาปัญหา จัดตั้งคณะทำงาน/คณะกรรมการชุมชน และร่วมกันค้นหาวิธีการป้องกันและแก้ไขปัญหา การกำหนดกฎเกณฑ์ ข้อบังคับ ของชุมชน ที่ชัดเจนและสอดคล้องกับวิถีชีวิต การสร้างช่องทางสื่อสารที่ครอบคลุมเข้าถึงคนในชุมชนทุกกลุ่ม การมีแผนการจัดการไฟที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ตลอดทั้งปีการเรียนรู้เพิ่มทักษะและพัฒนาเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ การส่งเสริมแนวทางปลอดการเผา และการนำประเพณีประจำถิ่นมาเป็นกุศโลบาย โดยมีองค์ประกอบ 5 ส่วน ได้แก่ ผู้นำตามธรรมชาติหรือผู้นำทางจิตวิญญาณ ผู้นำตามกฎหมาย คณะทำงานชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐในพื้นที่ และเครือข่ายภาคประชาสังคม นอกจากนั้นผู้วิจัยเสนอแนะกลยุทธ์ 5 ด้าน ได้แก่ การสร้างความตระหนัก การสร้างผู้สืบทอด การส่งเสริมประเพณีประจำถิ่น การสร้างระบบระวังไฟ และการใช้มาตรการจูงใจทางเศรษฐศาสตร์

คำสำคัญ ปัจจัยแห่งความสำเร็จ การเผาในที่โล่ง ชุมชนต้นแบบ ปัญหาไฟป่า

Abstract

The study aims at analyzing the success factors of reducing open burning in prototype communities in Lampang province and developing models and components in managing air pollution from open burning. This is a mixed quantitative and qualitative research study that collects data from both primary and secondary sources. The study uses document analysis, participatory and non-participatory observations of the affected and unaffected groups, in-depth interviews, economic, social and health questionnaires, focus-group discussions, SWOT analysis, and TOWS matrix technique. The finding was used to analyze the success factors of reducing open burning in prototype communities and to develop important models and components in preventing pollution from open burning. Finally, this study proposes policy strategies and management measures to prevent problems and address solutions. The finding has been conducted in 4 study areas in Lampang province: 1) Ton tong Village, Pichai sub-district, Mueang district, 2) Sam kha Village, Hua Suea sub-district, Mae Tha district, 3) Kho tai Village, Ban Kho sub-district, Mueang Pan district, and 4) Kaen Village, Nayang sub-district, Sop Prap district. The study found that, in all four study areas, efforts were made to manage and prevent forest fires and address the problems arising from the degraded and drought-stricken forests. There are seven factors contributing to the success, including: 1) strong leadership and community committees, 2) community learning processes to identify and solve community problems, 3) registration and establishment of community forest committees, 4) collaborative development of community forest management regulations, 5) clear and continuous community forest management plans throughout the year, 6) local traditions, culture, and beliefs, and 7) acceptance and support from external sources. The researchers propose a collaborative format "Co-management with Government Agencies." The process involves initiating and building cooperation, utilizing collaborative thinking in local research processes, establishing working groups/community committees, clear community regulations, establishing inclusive communication channels, developing suitable annual fire management plans, enhancing fire management skills, promoting fire-free practices, and incorporating local traditional customs as guidelines. The components include: 1) natural leaders or spiritual leaders, 2) local government leader 3) community working groups, 4) representatives of local organizations, and 5) network partners. In addition, the researchers suggest six strategies including 1) promoting public awareness, 2) fostering succession, 3) promoting local traditional customs, 4) establishing fire surveillance systems, and 5) implementing economic measures.

Keywords: Key success factors, Open burning, Prototype communities, Forest fire, Air pollution